

ква Търново (по-после джамия), въ която единъ надписъ прославя подвижитъ му по следния начинъ: „Въ 6748 лѣто (т. е. 1230 г.), индиктъ III. Азъ, Иванъ Асенъ, во Христа Бога благовѣренъ царь и самодържецъ на българитъ, синъ на стария Асена, създадохъ отъ основи този тъй светъ храмъ и изцѣло го украсихъ съ живописъ въ честь на Св. 40 мъченици, съ чиято помощъ азъ на дванадесетата година отъ царуването си, когато храмътъ бѣ вече украсенъ, отидохъ на война срещу Романия, разбихъ гръцката войска и пленихъ самия царь Киръ Тодоръ Комнина съ всичкитъ му боляри. Превзехъ всички земи отъ Одринъ до Драчъ, гръцката, освенъ това албанската и сръбската страни. Фржзитъ (франкитъ) си запазиха само градоветъ около Цариградъ; но и фржзитъ се покориха на царствената ми дѣсница, тъй като нѣмаха никакъвъ другъ царь, освенъ менъ, и живѣха подъ моя властъ по Божие повеление. Защото безъ него нищо се не върши и не се произнася ни дума. Слава на Него въ вѣки. Аминъ“⁸.

Асенъ II въздигналъ твърде много престолния си градъ Търново който тогава, сигурно, е изглеждалъ много по-иначе, отколкото сега (1878 г.) съ жалкитъ си развалини. Въ всички български паметници, по византийски обичай, къмъ името му се притурятъ блѣскави епитети: „Цариградъ Търново, богоспасенъ Цариградъ, царица на градоветъ, царственъ преславенъ градъ, наистина вторъ следъ Цариградъ“⁹. Нѣмаме никакви известия, кога е основано Търново. Споредъ едно предание, построили го великани, а споредъ друго, неговъ основателъ билъ Крумъ. За пръвъ пжтъ Търново е въздигнато отъ братята Асенъ и Петъръ, които го избрали за своя столица: тукъ е билъ родовиятъ имъ замъкъ.

Пъкъ и сега още всѣки пжтешественикъ се възхищава отъ великолепно то разположение на българската столица. Първоначално тя се състояла отъ два раздѣлени отъ бързотечната рѣка акрополиса, сжщо както Прага е съставена отъ дветъ раздѣлени отъ Молдава крепости: Вишеградъ и Храдчани. Още византийскиятъ историкъ Никита Хониатъ съ малко думи отлично е охарактеризиралъ разположението на града на Асеновци¹⁰.

Янтра съ голѣми завойи се стреми отъ балканскитъ склонове, между стръмни, отгоре плоски варовити скали къмъ Дунава. На едно мѣсто съ завойтъ си тя образува цѣлъ полуостровъ, на чиято източна страна се издига хълмъ, защитенъ отъ три страни отъ рѣката, а отъ четвъртата — съ стръмни тераси. На върха на хълма е сжщинскиятъ *Тръновъ градъ*. Единствениятъ достъпъ къмъ крепостта е по интересния хребетъ на скалата, широкъ 4 метра и 15 високъ, който, спускайки се стръмно отъ дветъ си страни, отъ долината продължава нагоре къмъ височината. Този естественъ виадуктъ е прорѣзанъ само на едно мѣсто за укрепяване съ тѣсенъ долъ. На разстояние, каквото може да измине една хвърлена съ лжкъ стрела отъ тоя долъ къмъ крепостта и сега още (1878 г.) води добре запазена врата. Споредъ свидетелството на турския географъ Хаджи Калфа († 1658) въ XVII вѣкъ стариятъ царски дворецъ още е билъ цѣлъ. У него четемъ¹¹: „всрѣдъ града се издига построенъ отъ издѣлани камъни шестожгленъ замъкъ съ петъ врати. Янтра го обгръща като луненъ сѣрпъ, и крепостта има връзка съ водата (на рѣката) чрезъ две кули“. Сега тамъ горе човѣкъ ще види само жалки развалини, обаче, височината, върху която е билъ замъкътъ, все пакъ и до сега още се нарича на български *Царевецъ* (Царювицъ — споредъ търновския изговоръ), „царева крепостъ“, а на турски — *Хисаръ* (крепостъ).

На Царевецъ се издигали дворцитъ¹², въ които сж, живѣли Асеновци, Тертеровци и Шишмановци. Единъ отъ дворцитъ тукъ е съграденъ отъ царь Иванъ Александра, който въ него свикалъ около 1355 г. събора противъ богомилитъ и еврейтъ¹³. Наредъ съ двореца на свѣтския владѣтель е билъ